

give Lejlighed til at udpine Fæstebonden, der *skulde* fæste en Gaard under Godset, ligegyldig i hvilken Tilstand den var, og ikke selv kunde bestemme Indfæstningens Størrelse.

Fremdeles var ogsaa *Tiendeforpligtelsen* meget byrdefuld for Bonden. Korn-tienden ydedes endnu in natura eller, som det hed, „i Kærven“, o: Tiendetageren gav selv Møde paa Marken, naar Sæden var høstet, og udtog hvert 10de Neg, og det var derefter Bonden, der maatte køre det hjem til Tiendetageren. Men da man nu ikke kunde gøre Regning paa, at Tiendetageren rettede sin Ankomst til Bondens Mark efter Høsten paa hver enkelt Gaard, saa udviklede der sig efterhaanden den uheldige Skik, at alle i Byen høstede paa samme Tid uden Hensyn til, om Kornet overalt havde naaet en passende Modenhed. Det var ogsaa en uheldig Følge af denne Tiendeydelse in natura, at Bonden foruden Kærnen mistede Halmen og saaledes gik glip af baade megen Foder og Gødning.

Endelig var *Hoveriet* til megen Ulempe for Hørsholms Fæstebønder. „Hovarbejdet“ paa Hovedgaardsmarkerne havde fra gammel Tid af været ganske *ubestemt*, havde derfor kunnet tiltage i Omfang i Tidens Løb og var nu henimod Midten af det 18de Aarhundrede steget i en ganske utaalelig Grad som Følge af, at flere større Gaarde, der tidligere vare drevne selvstændigt, af egne Besiddere, nu vare henlagte under Hørsholms Hovedgaardsdrift og derved havde udvidet denne stærkt. Bonden maatte nu stadig forsømme sin egen Mark saavel i Høst- som i Pløjetiden³⁾, og herefter var det da intet Under, at Bonden havde meget ondt ved at skulle betale sin aarlige Fæsteafgift, den saakaldte „*Landgilde*“.

Følgen af al denne Fæstebøndernes Elendighed maatte med Nødvendighed blive den, at det hele Hørsholm Gods vantrivedes. Enkedronningen, som i øvrigt med stor Dygtighed styrede Hørsholm ganske som et selvstændigt lille Kongerige⁴⁾, arbejdede til sidst med et konstant Underskud. I 1751 eftergav hun da Bønderne al den Landgilde, som de efterhaanden vare komne i Restance med, og approberede i 1753 en ny Jordebog, hvorefter den tidligere *Landgilde*, der betaltes baade med Sæd og Penge, nedsattes fra en samlet Pengeværdi af 1,761 Rdlr. 51 β til 1,377 Rdlr. 1/2 β, saaledes at Landgilden herefter kunde regnes at udgøre 2 Sletdaler pr. Td. Hartkorn. Men disse Reformer forslø ikke. Efter at Dronningen allerede tidligere lejlighedsvis havde frasolgt flere Fæstegaarde⁵⁾, besluttede hun sig da i 1759 til at udparcellere Hovedgaarden, afløse Hoveriet og Tienderne mod Pengevederlag, samt overdrage alle *Fæstegaardene* i Arvefæste⁶⁾. Allerede samme Aar kom en Del af denne Plan til Udførelse; *Hovedgaarden* blev *udparcelleret* og 12 Parceller bortsolgt imod en aarlig Jordebogsafgift, men *uden Erlæggelse af Købesum* og i øvrigt med forskellige Herligheder og Rettigheder⁷⁾. Tiden modnedes derefter snart for den endelige Iværksættelse af Dronningens Beslutninger. I Aaret 1761 blev der paa Grundlag af tidligere indledte Forhandlinger oprettet en formelig *Kontrakt* med *Fæstebønderne* om Vilkaarene for Arvefæsteoverdragelsen, derunder den fuldstændige Afløsning af Tiender og Hoveri, og endnu, inden Aaret var omme, blev langt den overvejende Del af Arvefæsteskøderne udstedte. De resterende Fæstegaarde fik derefter deres Skøder, der var af ganske tilsvarende Art, i Aaret 1767; alle Godsets Bøndergaarde, tilsammen i et Antal af 194, vare da overdragne i Arvefæste⁸⁾, og Grundlaget var hermed lagt til Bondestandens sociale Udvikling og Opkomst. Om de nærmere Vilkaar for denne Bortarvefæstning bemærkes følgende:

³⁾ Se om Fæstebøndernes Livsvilkaar: „Hørsholms Historie“, p. 99, 189, 191 o. fl. St.; Christensen: „Agrarhistoriske Studier“, II, p. 7, Anm.; se endvidere Falbe Hansen og Scharling: „Danmarks Statistik“ II under Landbrugets Udvikling.

⁴⁾ „Agrarhistoriske Studier“, I, c.

⁵⁾ Se Anmærkningerne til den nuværende Jordebog. (Et Eksempplar i 1ste Revisionsdepartement).

⁶⁾ „Hørsholms Historie“, p. 187.

⁷⁾ „Hørsholms Historie“, Bilag p. 49. Se ogsaa Anmærkningerne til Jordebogen, hvorefter omtrent Halvdelen af Parcel Nr. 2 samt hele Parcel Nr. 7 senere blev tilbagekøbt og udgør nu Folehave Skov. — Ifølge disse Anmærkninger skulde der i øvrigt kun være bortsolgt i alt 7 Parceller; men dette er formentlig urigtigt. Beskrivelsesforretningen, hvorom ovenfor i Teksten, har 12 Parceller med opgivne Købernavne til alle 12 (se ogsaa „Hørsholms Historie“, Bilag p. 49), og i et Rubrum i Jordebogen er i hvert Fald én Ejendom nu opført som en Del af det gamle Nr. 12 af Hovedgaardstaksten.

⁸⁾ „Hørsholms Historie“, p. 188, 239; Bilag p. 58; se endvidere Anmærkn. til Jordebogen.